

Kőrözy Béla

Sajtóviszonyok Magyarországon

Új igazság Könyvtára

Felelős kiadó: *Kőrözszy Béla*
Nyomta: *Hoffmann és Társa könyvnyomdája, Budapest, Révay*
ucca 14

ELŐSZÓ

Sokat olvastunk és hallottunk mostanában és az elmúlt években törekvésekről, tervekről, melyek hivatva lennének rendezni a sajtó viszonyokat Magyarországon.

Az „újítók” azonban főleg azon törik a fejüket, miként lehetne még több láncot, hathatósabb szájkosarat tenni a sajtóra.

Eme kis írás néhány fejezetéből ki fog tűnni, hogy a hazai sajtón a bilincs és a szájkosár nagyon is elég, sőt éppen a túlzottnak talált szabadság nincs sehol.

Ez pedig baj, miért a szabadon Író sajtó szinte egyetlen de mindenesetre legnagyobb biztosítóka a közszabadságoknak, a közéleti erkölcsöknek, a társadalom rendjének, a gazdasági élet megfelelő vérkeringésének abban az értelemben és mederben, amint a közszabadságoknak, közerkölcsöknek, a társadalom rendjének és a gazdasági erőknek alkotmányosan kormányzott és független államban érvényesülnie kell.

A miniszterelnök, az igazságügyminiszter, az országgyűlés két háza, a lapikiadók, az újságírók, a sajtó ellenségei és barátai figyelmébe ajánlom ezt a kis könyvet, amelyből kiderül, ha reformra van szükség, ez a sajtóreform csakis a sajtószabadság visszaállítása és fokozottabb kiterjesztése lehet.

Budapest, 1937. szeptemberében.

Kőrösy Béla.

A sajtó hivatása

Az örök emberi érdeklődés a nagyvilág hírei és eseményei iránt, ihlette meg az újságkészítés első mestereit és vetette meg az alapját annak a modern technika minden vívmányával felszerelt organizációnak, ami ma a sajtót jelenti.

Nem célunk ismertetni a hírlapírás történetét a rómaiak korabeli Acta Diurnáktól a legújabb korig, de a magyar nyelvű újságkészítés fejlődését sem az 1780-ban megjelent Magyar Hirmondó megszületésétől, mostanáig. A fejlődés folyamatából mindössze azt a kétségbevonhatatlan tényt kívánom kidomborítani, hogy a sajtó ma már nem csupán egyszerű eszköze a hírszolgáltatásnak, de a közvélemény megnyilvánulását is jelenti minden olyan kérdésben, ami akár a világ, akár a nemzet politikai, társadalmi és gazdasági problémáival összefüggésben van. Sőt, túl azon a feladatkörön, amit a közvélemény szócsövének szerepe jelent a sajtó számára, merjük állítani, hogy a hírlapirodalom, a legfontosabb eszközei a közvélemény kialakításának.

önként következik ebből, hogy a sajtónak óriási szerepe van a nemzet életében, mert alkotmányos viszonyok között az ország sorsát a közvéleménynek kell irányítania.

Vitathatatlan, hogy a közvélemény helyes irányítása viszont csakis oly szervtől várható, amelynek hozzászólása a felmerülő kérdésekhez, lelkiismeretének megfelelő szabadsággal, erkölcsi és anyagi függetlenséggel nyilvánulhat meg.

Hazai vonatkozásban azt kell vizsgálnunk, megvannak-e a magyar sajtó adottságai, mint a közvélemény szócsövének és irányítójának a közélet eseményeivel szemben.

Más szavakkal: független, hozzáférhetetlen-e a magyar sajtó, kiírhatja-e a magyar újságíró nyugodtan és szabadon a véleményét politikai, társadalmi és gazdasági kérdésekben egyaránt?

Ezt a kérdést kívánjuk feszegetni és megvilágítani a következő fejezetekben.

A sajtó és a közszabadságok

„Sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztési gondolatait” — így szól; az 1914. évi XIV. törvénycikk első paragrafusa.

A sajtótörvénynek ez a paragrafusa felemelően tesz tanúságot a szabad sajtó és a szabad véleménynyilvánítás elve mellett, azonban sajnos, ez csak a törvénykönyvben van meg, de nem a valóságban .

Alig, hogy ez a törvény életbelépett, jött a háború, a háborús szükségrendelet és a cenzúra. A cenzúra következtében a lapok igazmondása sok kifogásolni valót hagyott hátra, de a fekete oldalakon sokszor fehéren maradt részek gyakran annál többet beszéltek.

Az 1918. évi októberi forradalom idején a magyar újságírók önként helyreállították a sajtószabadságot. A lapokat egyszerűen nem mutatták be többé a cenzúrának, a forradalmi kormány pedig szentesítette a sajtószabadságot.

A tanácsköztársaság kommunizáló tevékenysége már a lapokra is kiterjedt. A vörös kormány mindegyiket beszüntette, a Népszava, a Pester Lloyd és a Vörös Újság kivételével, de ezeknek a lapoknak a szerkesztőségeiben is a polgári újságírók helyett a proletárdiktatúra emberei üitek be, akik felsőbb parancsszó szerint készítették el ezeket a sajtótermékeket.

A románok bevonulása után a kommunista, szocialista újságok is eltűntek és csak a Budapesti Közlöny jelent meg a Friedrich kormány rendeleteivel, de ismét ellenőrzés alatt állott, mert a román katonaság még a rendeleteket is cenzúrázta. A polgári sajtó a fojtó légkörben is újjászületett, azonban előbb a román katonaság, majd a magyar kormány cenzúrája szabta meg azt a keretet, amelyben a lapok híreiknek és véleményüknek helyt adhattak.

A viszonyok konszolidálásával a cenzúra később fokoza-

tosan ellanyhult és megszűnt, de a sajtószabadság 1914. óta sem támadt fel.

A cenzúra helyébe a kormány kivételes hatalmáról szóló törvény lépett, amit az akkori politikai és társadalmi légkör talán egy kissé indokolt is, de amit kormányaink megszüntetni, a legnyugodtabb és legzavartalanabb közállapotok mellett is, mindeddig nem akartak és elfelejtettek.

E „kivételes hatalom” következtében az a jog, hogy gondolatait sajtó útján bárki szabadon közölhesse és terjeszthesse, megszűnt.

A gondolatoknak sajtó útján való közléséhez a mindenkori miniszterelnök engedélye kellett és kell.

A miniszterelnök engedélye azonban csak a közlésre ad jogot, a terjesztéshez újabb engedély, a mindenkori belügy-miniszter engedélye szükséges.

A kormány kivételes hatalma: ám nemcsak új lapok indítását gátolhatja meg, hanem a megjelenő lapokra is kiterjed: azokat nemtetszése esetén egyszerűen betilthatja és pedig véglegesen, esetleg hosszabb rövidebb időre. Enyhébb módja a kormány sajtóellenes rendszabályainak az a jog, hogy az újság megjelenhet ugyan, de nyilvánosan terjeszteni nem szabad.

Súlyos sérelme a sajtószabadságnak a sajtópöröknek az esküdt bíraskodástól való elvonása. A szakbíró kénytelen a törvény írott betűihez tartani magát és elítélni jobb érzése ellenére is az újságíró, ha cikke súlyosabb állításait bizonyította is, de kisebb jelentőségű epizódokban tévedett, vagy cikke néhány mondatának igazolása nem volt módjában. A „tiltott közlés”-ről szóló törvény szintén nem egyéb, mint mód a sajtó zaklatására. Ellensége a sajtószabadságnak a sajtóvétségek büntetésének az a rendszere is, amely előírja, hogy az újságíró, aki közérdekért fogott tollat, de cikkében tévedett, közönséges fogházbüntetéssel sújtsák és betörőkkel, gyilkosokkal, az emberiség salakjával összezsukhassák, olyanokkal, akik önérdékről bűnöztek.

Sokan szemére vetik a sajtónak, hogy nem elég erélyllyel harcol a közszabadságokért, a közelmúlt időben a alkotmányért, nem ad kifejezést eléggé annak, hogy a titkos választójogot a közvélemény milyennek akarja, hogy a sajtóból hiányzik a kezdeményezés és megelégszik a regisztrálással.

Az elégedetleneknek nincs igazuk. A hatalomnak kiszolgáltató sajtó, mindig csak annyi kritikát gyakorolhat, amennyit a hatalom, amelytől léte függ, kegyesen eltűr és engedélyez.

A sajtónak ez a mérséklete egyenes következménye a» lóságok kiszolgáltatott helyzetének. A hírlapíróknak ügyel-
 lüök kell arra, nehogy véleménynyilvánításukkal kihívják a
 mindenkori kormány ellenszenvét, vagy éppen megtorlását,
 ami a lapengedély megvonásában, vagy a sajtótermék terjesz-
 tési jogának megvonásában egyik pillanatról a másikra meg-
 nyilvánulhat.

Ez a helyzet, nyomasztó légkörként nehezedik a sajtóra.

Mondhatnák sokan, hogy mindenkori kormányaink ki-
 vételes hatalmuk ellenére mindig kesztyűs kézzel bántak a
 sajtóval és arra, hogy a hatalom a lapbetiltás vagy a terjesz-
 tési jog megvonását gyakorolja, alig volt példa.

Mi nemi tudjuk, kormányaink dicséretére rójjuk-e ezt
 a körülményt, vagy inkább a sajtó „érdeme” ez, amelynek
 egy-két riasztó példa is elég volt és kénytelen-kelletlen megta-
 nult számolni az adott lehetőségekkel.

A megtorlások kedvező számaránya szerintünk, mind a
 két fentebbi körülményre vall.

Ez pedig úgy a kormány, mint a sajtó részéről nem
 más, mint megalkuvás politikája. Tetszhetik ez félszabadság-
 nak, de mert a szabadság oszthatatlan, hiányzó fele illuzóri-
 kussá teszi a látszólagosát.

A szabad sajtótól való elzárkózás, a hatalmi jogokkal
 való tobzódás már sokkalta inkább meglátszik azon a módon
 és számarányon, ahogyan mindenkori kormányaink új sajtó-
 termékek engedélyezésének helyt adtak.

Erre elegendő egyetlen példa: Budapesten az utóbbi
 években négy politikai napilap indulhatott meg. Ezek közül
 háromra a kormánynak volt szüksége, ezek a kormány fizetett
 vazallusai, míg a negyedik napilap, az ellenzéki, megjelené-
 hez miniszterelnöki engedélyt nem kapott és tisztára a köz-
 igazgatási bíróság döntésének köszönheti létét.

Közszabadságok tekintetében meg kell tehát állapíta-
 nunk, hogy a jelenlegi viszonyok mellett sajtószabadság ha-
 zánkban nincsen.

A sajtó és a politika

A szabadságjogok hiánya elsősorban politikai kérdésekben köti meg a sajtó kezét és bénítja meg a tollat.

A politika jelenti a lapok számára a legveszedelmesebb területet, mert természetzerűleg a politikai kérdések mikénti tárgyalása érinti legközelebről a megtorló rendszabályok jogával felruházott mindenkori kormányokat.

Belpolitikai kérdésekben a sajtó tartózkodik a kezdeményezéstől. Fontos alkotmányjogi törvények és javaslatok születhettek meg anélkül, hogy ezekben a lapok, a politikusok véleményén, esetleg e vélemények kommentálásán túlmenőleg küüönösköpen állástfoglaltak volna.

Az a fordított helyzet állt elő így, hogy a sajtó útján politikusok gyakoroltak hatást a közvéleményre, nempedig a közvélemény a politikusokra.

Erőtlennek mutatkozott a sajtó a titkos választójog ki-harcolásában is. A közvélemény nem tudott a sajtón keresztül a választójogért oly módon megnyilatkozni, hogy elseperje azojcat a kormányokat, amelyek a titkosság útjába álltak./sőt az erőszak rendszerével a nyílt szavazás becsületességének lehetőségét is csúffá tették. Nagyon kérdéses és valószínűtlen, hogy a sajtó kellő erélyt tudott volna mutatni a közelmúlt diktatúras terveivel szemben, ha ezeket a törekvéseket a sors keresztül nem húzta volna. Még sivárabb a helyzet külpolitikai vonatkozásokban.

Alig képzelhető el, hogy a sajtó ne helyeselje a mindenkori kormányok külpolitikáját, még kevésbé az, hogy közvéleményt hívjon életre ez ellen a külpolitika ellen.

Pedig különösen most, amikor a külpolitikai kapcsolatok kicserélődését látjuk és a német sajtó egyrésze nemcsak revizióeilenes, nemcsak ellenségeink felé kacsintgat, de gyakran alaptalan támadásokat intéz néhány elégedetlen sváb miatt Magyarország ellen, alig képzelhető el, hogy a közvélemény egyrésze a berlini tájékozódás helyett arra egymással szo-

ros kapcsolatban lévő angol-francia orientációt ne látná sokkal szívesebben.

Mégis azt kell látnunk, hogy sajtónk a magyarellenes német uszításokra, hallgatással, vagy csupán óvatos tiltakozással felel.

Egyoldalú szerelemnek látszik ez a barátság, ez a hűség, amit Trianonban egyszer már drágán fizettünk meg.

Béke idején nem helyeselhető pedig a sajtó külpolitikai vonatkozású lefékezése. A szabad sajtó, a megoszló véleménykülönbség, megtudja tartani a barátokat, de barátokká tudja tenni egyúttal a tegnapi nagy ellenfeleket is.

A bekerített kis országnak ez egyenesen létérdeke, de záloga egyben a szentistváni határok eljövendő újjászületésének.

Foglalkozni kívánunk még e fejezet keretein belül a magyar sajtó viszonyával az egyes politikai pártokhoz. A napisajtót vesszük itt figyelembe, mert domináló szerepe csakis ennek van a politikai életben.

A fentebbiekben már kifejtettük, hogy a szabadságjogok hiányában és a megtorlási lehetőségek mellett az egész, sajtónak, az ellenzékiné is, a kormány intencióira figyelemmel kell lennie. A kormány intencióit a miniszterelnöki és a külügyminisztériumi sajtófőnökségek útján gyakorolja, többnyire barátságos intelmek és figyelmeztetések formájában.

A kormány kívánságai a sajtó részéről többnyire, sőt mondhatnánk minden esetben honorálásban, részesülnek. Ennek az ellenkezőjére még nem igen volt példa, legalább is nem tudunk róla;

Miután így fontosabb kérdésekben a kormány politikai kívánságai az egész sajtóban maradéktalanul érvényesülnek, az az egész világon egyedülálló helyzet van nálunk, hogy az egész sajtó, az ellenzéki is, a kormány sajtója. Mégis talán a földkerekség összes kormányainak, nincs annyi a kormány által pénzelt és fenntartott lapja, mint éppen a (magyar kormány)nak.

Csak Budapesten három politikai napilap van a kormány kezén, a vidéken pedig a helyzet, illetve az arányszám, a független ellenzéki sajtó szemszögéből még vigasztalanabb.

Természetszerűleg, senki sem kifogásolhatja, hogy egy politikai párt a sajtó útján közvéleményt teremtsen, vagy próbáljon teremteni a saját eszméinek és elgondolásainak.

Nem vitatható el ez a jog a kormány mögött álló párttól sem, nálunk azonban az a különös helyzet van, hogy a

kormánypártot, illetve a kormányt fokozottan és teljességében kiszolgáló sajtót, nem a kormány politikai pártja, hanem állami pénzekből maga a kormány támogatja.

Megengedhetetlen, sőt kivetni való ez, mert a kormány csak irányítja az állam gépezetét, de nem azonos az állammal, amelynek vagyonához, illetve az irányításához szükséges összegekhez az ország ellenzéki polgárai is hozzájárulnak.

A kormánynak, ha állami pénzből fordít összegeket a sajtó fenntartására és támogatására, becsületes eljárás esetén ebből a pénzből, ami nem kormánypénz, az ellenzéki és a független sajtó részére is, ellenszolgáltatás kívánsága és reménye nélkül, aránylagos összegeket kellene fordítania. Ezt kellene maga után vonni annak a körülménynek, hogy az országnak a politikai pártoktól független és ellenzéki érzelmű polgárai is vannak, akiknek pénzét felhasználni arra, hogy felfogásukkal ellentétes politikának csináljanak propagandát, meggyőződésünk és erkölcsi felfogásunk szerint nem szabadna.

Kirívó ez a helyzet, amikor például a kisgazdapártnak amelynek az országban legalább olyan tömegek állanak a háta mögött, mint az egységes pártnak, hívei legalább annyi adót fizetnek, mint a kormánypártiak, anyagi eszközök hiánya miatt nincsen egyetlen napilapja.

Ha Angliában miniszterelnöki fizetése lehet az ellenzék vezérének, mi sem találhatunk kivetni valót a sajtó támogatására szánt állami pénzeknek a napisajtó orgánumainak közötti aránylagos felosztásában.

Az olvasottságából élő ellenzéki és független sajtónak, a nem kormánypárti adózók pénzéből konkurrenciát fenntartani azonban nem szabad, ez már szinte egyöntetű a tisztességtelen verseny fogalmával, ami a magyar kormányhoz méltatlan.

A jelenlegi kormánynak, vagy az utánakövetkezők valamelyikének, amelyik kellően átfogja érezni és gondolni ezt a kérdést, el kell majd döntenie, mit választ; vagy a sajtóegyöntetű támogatását párttekintet nélkül, vagy pedig a kormánysajtó fenntartását át kell engednie a mögötte álló pártnak, esetleg pártoknak.

Míg a kormánypárt a sajtóért nem nyúl a pártkasszába, a többi politikai párt anyagi adottságok híján napalapok fenntartani nem tud és a lapfenntartás gondjait átengedi egy-egy lapkiadó tagjának, esetleg az elveivel szimpatizáló, de független politikai sajtó orgánumoknak.

Kivételt csak a szociáldemokrata párt képez, amelynek

egy napilap fenntartásához a szakszervezeti tagok kötelező előfizetése révén elegendő ereje van.

A közvélemény irányításában legnagyobb szerepet játszó fővárosi sajtó általában minden politikai párttól független, sajtószabadság esetén korlátozás nélkül követhetné meggyőződését, az összes politikai pártok felé kifejezést adhatna kritikájának, ami a legszerencsésebb helyzet lenne, — ha sajtószabadság volna.

Társadalmi kérdések és a sajtó

A sajtó vélemény nyilvánításának szabadságát társadalmi kérdésekben és társadalmi rend védelméről szóló törvény határolja meg.

A magyar sajtó polgári jellegű és következik ebből, hogy a társadalom rendjét akkor sem igyekezne felforgatni, ha történetesen ez a törvény nem lenne, mintahogy ezt a törvényt nem is a sajtó miatt hívták életre.

A társadalmi ellentétek kiélezése, az egyes társadalmi osztályok elleni uszítás, vagy izgatás a polgári magyar sajtónak soha sem volt kenyeré. E tekintetben elismerőleg kell megállapítani, hogy a magyar munkásosztály sajtója is lojálisán kezeli ezt a kérdést, a társadalmi ellentéteket inkább szociális kérdések szemszögéből tárgyalja, de nem a polgári társadalmi rend felforgatására irányuló szándékkal.

Háború utáni és újabb keletű jelenség fa sajtóban a vallási kérdések feszegetése, különösen a zsidóság elleni heccelődés, uszítás, külföldi minták és példák után.

Ez a jelenség azonban nem aggasztó, mert a komoly sajtóban, a sajtó nagy részében mindig maradt és maradni is fog annyi erkölcsi érzék és jóízlés, hogy elítélje és kellő értépre szállítsa a vallás elleni támadásokat. A felekezeti türelmesség és megértés mindig jellege volt a magyar fajnak és azért ha ezek a felekezet elleni izgatások magyar nyelven folynak is, a magyarság lelkiületétől mindig idegenek maradnak.

A hazai antiszemitizmus vezérei között fajmagyart találni lámpással sem lehet, annál több svábot, szlávot, magyarosított, de még inkább nem is magyarosított nevekkal. Ezek az indigénák elfelejtik, hogy ők, ha a zsidóságot később betelepített vendégnek számítják, magyar földön ők ép úgy később betelepített jövevények és a nem ők, hanem a magyarság van hivatva eldönteni, hogy határai közt kiket lát szívesebben.

Ha a zsidóságot fajnak tekintjük, meg kell állapítatnunk, hogy a zsidókat nem erőszakolták ránk, önként jöttek és önként fogadtuk be őket, de nem voltunk így a többi fajjal és nemzetiséggel.

Érdeme a letelepedett zsidóságnak, hogy megtanult magyarul és magyarnak vallja magát, ezzel szemben a pestkörnyéki svábok, egy hajításnyira a fővárostól évszázadok óta nem tanulták meg nyelvünket és megmaradtak németeknek.

De láttuk e nagy vendéglátás hasznát Trianonban. Aa oláh vendégek maguknak követelték és megkapták Erdélyt, a szlávok a Felvidéket és Délvidéket, a német sógorok Nyugatmagyarországot és az évezredes vendéglátást az elszakított, magyarokkal szemben semmi módon nem hálálták meg, sőt ellenkezőleg.

Csak a zsidók nem követelték sem a Dob utcát, sem a Király utcát, sem a Rombach utcát, sem a Terézvárost, sem a Lipótvárost, nem hangoztatták az önrendelkezési jogot és kitartottak magyarságuk és a magyarok mellett, nemcsak itthon, de mindenütt az elszakított területeken.

Ha a zsidóság faj és vendég nálunk, akkor olyan faj és olyan vendég, amellyel kevesebb bajunk van, mint akár egy Pár ezer főnyi másfajtájú nemzetiségi kisebbséggel.

Ezért is nincs baja az igazi magyarságnak a zsidósággal és ezért ítéli el a faj magyarság, az igazi magyar sajtó aa idegen származású és csak alkalmilag magyarkodóktól származó zsidózó okvetetlenkedéseket.

Ugyancsak háború utáni beteges tünetként, különösen az érdekességeket kedvelő utcai sajtóban, divattá vált a családi és a szerelmi élet titkainak szellőztetése.

A közönség Ízléstelenebb részét érdeklik ezek a pikantériával kecsegtető csemegék és a sajtó egy része szinte naponta, megtörtént, sőt sokszor kitalált esetek kapcsán bőven talál is belőle.

Helytelen ez, amit a sajtónak önmagától kellene levétköznie.

Ilyen szerelmi és tartásdíj iránti pörök közlése, semmi-
 esetre sem szolgál közérdeket, nem elrettentő, inkább kiok-
 tató hatása van és nem felel meg a sajtó rendeltetésének,
 amelynek jóra, szépre és igazra nevelőnek kell lennie.

Akiket ilyen frivol történetecskék szórakoztatnak, kí-
 váncsiságukat a jövőben is kielégíthetnék közvetlenül a bí-
 rósági tárgyalótermekben és érdeklődésük kiszolgálása nem
 vetne árnyékot a hazai sajtó emelkedettebb erkölcsére és
 ízlésére.

Szorosan véve nem. társadalmi, inkább művészeti vonat-
 kozása van a sajtó és a színházak, valamint mozik viszonyá-
 nak. Sajnálattal kell látnunk, hogy ezen a téren a magyar
 sajtó szakított régi és nemes hagyományaival.

A művészetek őszinte kritikája úgyszólván megszűnt
 lapjainkban, hogy helyet adjon maradéktalanul a fizetett
 tömjénezésnek.

Érthető és helyeselhető, hogy a színházak és mozik mű-
 soruk látogatottságának biztosítására hirdetések és fizetett
 közlemények elhelyezésével a sajtót veszik igénybe, mint a
reklám legjobb eszközét.

Kifogásolható azonban, hogy a lapok ennek az üzleti
 nexusnak a hatása alatt kevés kivétellel minden műsort, a
 nem fizetett részekben, is, csupa dicsérő jelzőkkel magasztal-
 nak.

Az őszinte kritikának ez a hiánya szerfölött káros, egy-
 részt a színpadi, másrészt a filmkultúra fejlődésére, de még-
 inkább helytelen a közönség szolgálatának szempontjából,
 mert a gyanútlan publikum selejtes színdarabok, vagy filmek
 megtekintésére költi el pénzét, amelyért jobb szórakozást kí-
 vánt és a nézőtérrel nem csak a műsor iránt, de újságja vé-
 leményeinek megbízhatóságában is csalódva távozik el.

A bírálat őszinteségének ez a kritikán aluli volta külö-
 nösen a filmek bemutatásával kapcsolatban nyilvánul meg.

Úgy látszik a lapok kiadói is átérzik a hirdetési díjak
 ellenében színgazgatókkal és mozi tulajdonosokkal szemben a
 Madáchi mondást: „Csak hódolat illet meg, nem bírálat”. In-
 nét van az, hogy újságjainkban ha egy színdarab például már
 oly rossz, hogy ezt letagadni, vagy ennek az ellenkezőjét állí-
 tani nemcsak vakmerőség, de arcátlanság lenne, a lapok nagy-
 része felfedezi, hogy ezekben a darabokban viszont a színé-
 szeik nyújtanak olyan felejthetetlen élményt, hogy azt elmu-
 lasztani lehetetlen.

Aki lapjainkat olvassa és ezután igazodik, azt kellene hinnie, hogy Magyarországon a szórakozóhelyeken rossz műsor és rossz színész nincsen.

Ha pedig saját ízlése után ítél a közönség, számtalan esetben ennek az ellenkezőjét állapítja meg. A kritika hiányának káros volta éppen a magyar filmgyártás terén nyilvánul meg. Nagy reklámmal, az ellenvélemény hiányának tudatában gyakran oly filmeket produkálnak és mutatnak be, hogy a film szerzőjétől, a rendezőtől, a színészekről az utolsó statisztáig, a „sláger film” összes szereplői és közreműködői elismerés helyett botot érdemelnének, ha a botbüntetés még divatban lenne.

A sajtónak a művészetek terén nem lehet hivatása a jövőben is ez a nyakló nélküli dicséret és tömjénezés. Vissza kell állítani a kritika hitelét és komolyságát. A színigazgatónak és mozisnak joga lesz tovább is magasztalni a műsorát a sajtóban, ez a jog azonban nem szüntetheti meg a sajtó kötelességét a közönséggel szemben.

Az újságírás első parancsolata: „igazat írj!”

Ennek a parancsolatnak a művészetek bírálatában is érvényesülnie kell.

A sajtó és a gazdasági élet

A sajtó hatalmát, azt, hogy az újságok naponta milliókhoz, százezrekhez szólnak, a tőke az egész világon felismerte és igyekezett biztosítani a maga számára a nyilvánosságnak, a propaganda lehetőségének azt az erejét, amit a sajtó jelent.

A tőkének szüksége van a sajtóra, mert a lapok jelentik azt a lehetőséget, hogy termeléséről, vagy működési területéről a legszélesebb körben tudomást szerezzenek.

A propagandát a tőke hirdetések révén éri el és hirdetéseiért, vagy közleményeiért a sajtónak fizet.

Így van ez az egész világon.

A tőkének a napi sajtón kívül, különálló érdekei fokozottabb megvitatására, vagy képviselőjére szüksége van szaksajtóra is. A gazdasági élet különböző komolyabb és tőkeerősebb ágazatai szakmai sajtót tartanak fenn maguknak. A többfajta, vagy az összes gazdasági ágak ügyeivel foglalkozó sajtó azonos a közgazdasági sajtóval, amit a tőke, ha az érdekeit képviselő közgazdasági sajtót ő hívta életre, ugyancsak az egész világon támogat.

A sajtó és a tőke kapcsolatai pénzügyi téren Magyarországon mégis teljesen egyedülállóak.

Nálunk az újságok kiadói rájöttek arra, hogy nyilvánosságuk erejével a gazdasági élet egyes tényezőinek, a vállalatoknak, nemcsak hasznára lehetnek, de ártalmára is.

Barátságukért ezért a gazdasági életnek egyszerűen árat szabtak. Nem elégszenek meg a vállalatok vagy gyártmányaik propagálásáért felszámítható és jogosan járó hirdetési díjakkal, hanem egyenesen a tőke üzleti eredményeiből is részesedést vindikálnak maguknak.

Olyan pénzből követel tehát juttatást a sajtó, amiért ellenszolgáltatást láthatóan nem ad. ha csak nem tekintjük a

fizetség ellenértékének azt, hogy a sajtó a neki külön juttatást nyújtó tőke gazdasági körében nem zavarja.

A közönségnek fogalma sincs arról, hogy ez a meg nem szolgáltat követelés, milyen terheket ró a tőkére.

Ennek megvilágítására elég egy számadat: a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületébe tartozó intézetek, valamint a Gyáriparosok Országos Szövetségébe tömörült ipari vállalatok a sajtó pénzelésére évente négy millió pengőt fordítanak. Ugyanennyire becsülhető ez a juttatás, amit a biztosító intézetek és az érdekképviseltekbe nem tömörült gazdasági tényező adnak.

Az összecszerűségéből világosan kitűnik, hogy a sajtó kívánságainak teljesítése, a sajtóval való barátság fenntartása, a gazdasági élet részerei milyen erőmegfeszítést és áldozatot jelent.

A juttatás súlyát növeli az a körülmény, hogy a sajtó ezeket a pénzeket a vállalatok közgyűlési számadatainak, rövid, sokszor csak pár soros közléseinek címén veszi fel, ami a vállalatok számára sokszor soronként ezer pengős, tehát a szolgálattal arányban nem álló fizetséget jelent.

A sajtó a tőke minden megmozdulásából részt kér és pénzt kér és aszerint, hogy kapott-e vagy nem, hallgat vagy a porondra áll, dicsér, vagy támad.

Sajnos, meg kell mondanunk, hogy a fenti szabály alól csak alig néhány újság jelenti a kivételt és a sajtó kapcsolatában a gazdasági étellel a közérdeket gyakran, sőt többnyire megelőzi a kiadási érdek.

Anélkül, hogy a közönség és a közérdek, vagy magasabb érdek szempontjából foglalkozni kívánnánk a gyufatröszt és a kartel létesítésének helyességével, vagy annak az ellenkezőjével, közszükségleti cikkekről lévén szó, példakép akarunk csupán foglalkozni e kartelek alakításánál a sajtó nagyrészeinek szerepével.

A sajtó ágált, tiltakozott, közérdeket, árdragítást emlegetett napokon, sőt heteken át az új kartelek ellen, de amikor üzleti megegyezés létesült a kartel és a kiadók között, a támadások abbamaradtak, megszűnt a közérdek és előtérbe lépett a kiadói érdek. Alig néhány lap folytatta unalomig a a arcot; ezek egy része is csak azért, mert túlzott igényeit nem fizették meg.

A lapkiadók azzal védelmezik e kétes tisztességu üzleti manővereiket, hogy lapkiadás sem tisztán erkölcsi vállalkozás, hanem nemi utolsó sorban szintén üzlet, amit fenn kell tartani.

niuk, amelyeknek valamiből meg kell élnie.

Talmi érvelés ez: a sajtó nyilvánosságra van alapítva, a közönséget kell szolgálnia és olvasóiból, valamint azokból a hirdetőiből kell megélnie, akiknek pénzéért látható és tényleges ellenszolgáltatást ad.

Így élnek, ebből élnek a világlapok, ebből tartják fenn a kisebb országok sajtóját is.

Nem vesszük például sem Angliát, sem Franciaországot, az összehasonlításnál, megelégszünk Belgiummal, vagy Dániával. Ha ezekben a kis államokban egy lapkiadónak eszébe jutna, hogy gazdasági munkatársát elküldje egy bankhoz, vagy egy gyárhoz, hogy pesti kollégája mintájára, hasonló címenek pénzt kérjen, a belga, vagy a dán „közgazdászt” örültnek néznék és fizetés helyett a mentőkkel vitetnék el.

Pedig ennek a két kis államnak is van, sajtója és a lapok ott is megélnék.

A sajtó fennállásának titka abban van, hogy csak anynyi lap szükséges, amennyit a közönség eltartani képes, olyan lapoknak van csak létjogosultságuk, amelyek olvasóik és hirdetőik számával megteremtették létalapjukat.

Az a sajtó (ha csak nem szakmai sajtó, amit érdekléségek tartanak el, amely iránt nem nyilvánul olyan érdeklődés, hogy eltartja magát, teljesen felesleges és célszerűtlen. Ilyen újság megjelentetése passziója lehet kiadójának, de ez a kiadó, ez az üzleti vállalkozó, nem kívánhatja azt, hogy kedvtelését, vagy csalódott réményeit mások fizessék meg. Mintahogy hazánk kivételével a lapkiadók sehol az ötvilág-részben nem kívánják ezt.

Szép dolog, ha a tőke a gazdasági élet, kulturálcélokra áldoz és függetlenül minden érdektől, a sajtó mint elsőrendű kulturális tényező számára, önzetlenül adományt jurtát. Még szebb, ha a gazdasági élet olyan anyagi erőforrásokkal rendelkezik, hogy erre a célra számára hasznot hajtó ellenszolgáltatás nélkül milliókat fordíthat.

De vájjon így van-e ez nálunk?

Sajnos, nincsen.

Gazdasági életünk nem rendelkezik Dárius kincseivel és azok a milliók, amik kényszeredetten a sajtónak jutnak, a vállalatok anyagi helyzetében éreztetik hiányukat.

Van bankunk például, amely részvényeseinek nem tud osztalékot fizetni, pedig abból a tekintélyes összegből, amit a sajtóra áldoznia kell, honorálhatná a részvényeseket. Olyan vállalat ez, pedig, amelynek nincs semmi takargatni valója,

de tartania kell attól, hogy a sajtópénzek beszüntetésre, vagy lényeges csökkentése az intézettel szemben éppen a nyilvánosság előtt anyagi zavarok látszatára adna alkalmat.

Kiváltképp ez a körülmény, a látszattól való félelem, a zavarkeltés lehetősége az, amely lefegyverzi a magyarországi tőkét a sajtóval szemben, olyannyira, hogy a gazdasági élet saját érdekei helyett túlzott mértékben ad tápot a sajtóvezérek étvágynak.

Ez a szituáció nem a tőke erősségére, hanem éppen a gazdasági tényezők gyengeségére vall és még visszasábbé, eiszmorítóbbá teszi a képet, amely a jóízű szemlélőben, kialakulhat.

A sajtó kihasználási lehetőségeinél különösen rossz helyzetben van a pénzpiac és a gyáripar, ezzel szemben, bár agrárország vagyunk, a nagybirtok, a magánkézen lévő százezer holdak, ötvenezer holdak semmit sem áldoznak a sajtó céljaira.

Ennek az érdektelenségnek köszönhetik talán azt a kellemes helyzetüket, hogy a lapok a mezőgazdasági munkásság helyzetével a földbirtok viszonyokkal csak alig-alig foglalkoznak, pedig az országnak ez lenne a legfontosabb közgazdasági problémája.

Ha pedig sajtóvezéreink nagy ritkán mégis rászánják magukat, hogy agrár kérdéseket vitassanak meg, ennek a vitának rendszerint az a mottója, hogy a mezőgazdaság nehéz helyzetének a „kiváltságokat élvező” pénzpiac és gyáripar az oka.

A pénzpiac, mert nem ad kölcsönt, a gyáripar pedig mert drágában adja terményeit, mint azok külföldről beszerezhetők lennének.

Neveltséges ez. Nem kívánhat az kölcsönt, aki azt nem fizeti, vagy visszafizetni nincs módjában. Ilyen kölcsönök mellett a hazai bankok egymás után csődöt mondhatnának, anélkül, hogy tőkéikkel a mezőgazdaság helyzetén sokat lendíthetnének. A mezőgazdasági kölcsönök kényszerleszállításával egyszer már úgymint súlyos kár érte a pénzintézeteket, anélkül, hogy a mezőgazdaság helyzete rózsásabb lett volna.

És ami gyáripari árakat illeti?

Vájjon nem többet fizetünk-e itthon a mezőgazdasági célkért, mint amilyen árakon ezt külföldre viszik?

Ugyanezt csinálja a gyáripar is.

Világpiaci árakon exportál, hogy az ország valutához

és nyersanyaghoz jusson, az esetleges exportvesztéséget pedig a belföldi fogyasztás áraiból fedezi.

A mezőgazdasági áralakulás semmiben sem különbözik ettől.

Egyik termelési ágak tehát nincs mit szemére vetnie a másoknak, fogyasztási árak tekintetében.

A mezőgazdasági termelés baja, a termelés rendszerében van. A külterjes gazdálkodás mellett, csak a szántássalvetéssel, a termés betakarításával van munka. Ez egy évben nincs hatvan munkanap. Természetes, hogy ezalatt nem kereshet háromszázhatvan napra valót a mezőgazdasági munka, akinek az év nagyrésztében nyomorognia kell.

De erről nem a pénzpiac és nem a gyáripár tehet.

Ha a (mezőgazdasági termények elhelyezésének megvannak a lehetőségei, a mezőgazdasági munkásságot a tavasztól őszig tartó kertgazdaságra kell átszervezni, a gabona-termelést pedig gépesíteni kell, hogy olcsón termeljen és versenyképes legyen és ne csak néhány baráti állam bevitelére támaszkodjon.

Egyúttal pedig még szélesebb lehetőséget kell adni a iparnak, hogy újabb fejlődési fokot érhesen el és munkát adhasson a mezőgazdaságból ma már megélni nem tudó munkástömegeknek.

A gyáripárban erre mindég meg volt a hajlandóság, aminek legjobb bizonyítéka, hogy az ipari munkásság létszáma évről-évre tízezrelékkal növekedik, gyáraink pedig egyes cikkekben a legelsőrangúbb ipari államokba exportálnak.

Mindez azt jelenti, hogy a magyar tőke és gyáripár hivatása magaslatán áll, gyönyörű fejlődése az adott viszonyok mellett pedig egyenesen zseniális irányításra vall.

A mezőgazdaság kedvezőtlen helyzete mellett a pénzpiacra és a gyáriparra hárul az ország pénzügyeinek egyensúlyba tartása is, részint a bank jegyfedezetet, a pengő értékét biztosító külföldi valutáknak az ipari export útján történő beszerzésével, másrészt azzal az óriási arányú fizetéssel, amit az ipari és banktőke a közterhek viseléséből magára vállal.

Az a külön adó tehát, amit a lapkiadók és a pénzpiac és a gyáripár vállaira raknak, merőben illojális és indokolatlan.

A pénzpiac és a gyáripár a sajtó részéről önzetlen megértést és támogatást érdemel, mert a gazdasági életnek ez a két tényezője az, amelynek köszönhető, hogy az országban

vitathatatlanul példás a rend és a polgári társadalom megélhetése ha szerény keretek között is de biztosítva van.

Foglalkoznunk kell a sajtónak a közületekkel szembeni viszonyával, anyagi kötöttségével is.

A főváros pártszempontok nélkül évente ugyancsak százazrekkel járul hozzá a budapesti napisajtó fenntartásához. A közüzemek, a villamos, az autóbusz üzem, a községi élelmiszer üzem, a községi takaréknak, a temetkezési vállalat, a főváros kezében lévő összes üzleti vállalkozások sajtó célokra a főváros közvetlen juttatásán kívül, újabb százazreket fizetnek.

A főváros köz vet/en pénzjuttatása nem kifogásolható, mert ennek támogatási célzata van, annál vitathatóbb azonban, hogy a közüzemek által juttatott összegek milyen célt szolgálhatnak.

Vannak közüzemek, amelyek valóban helyesen vannak a főváros kezén, mint például a közlekedés, a víz és áramszolgáltatás, de például a háború által életre hívott községi élelmiszer üzemek csak az adózó magánvállalkozásnak csinálnak nem helyeselhető konkurenciát és ma, amikor a főváros élelmiszerellátást a magánvállalkozás kényedén biztosítani tudja, teljesen indokolatlanok és feleslegesek.

Csak kiadói érdek lehet az anyagi összeköttetés ezekkel a magángazdasággal versenyző közüzemekkel, de nem közérdek, mert a közpénz nem arra való, hogy abból közület, jelen esetben a főváros, ennek a pénznek a befizetőivel versenyre keljen. A verseny fogalma, a közüzem átirányító tevékenysége ma már egyébként is egyenlő a mesék birodalmával, mert a közüzemek árai a magángazdaságénál semmivel sem kedvezőbbek.

Az igazi közérdek, ezeknek a közszempontjából felesleges, a magángazdaságra pedig ártalmas fővárosi üzemek megszüntetése lenne. Amíg a sajtó ezért „küzd”, de harcai között a közüzemek kasszájánál vesz frissítőt magához, magatartása komoly nem lehet és célkitűzéseiben nem érvényesülhet az igazi közérdek.

Szükséges-e a sajtóreform ?

Évek óta kísért a közéletben a sajtóreform gondolata, az az elgondolás, hogy a sajtó mai helyzetén változtatni kell.

A reform gondolatát Antal István a Gömbös-kormány sajtófőnöke vetette fel. Az általa tervezett újítások között semmi sem szerepelt, ami a sajtó érdekeit szolgálta volna, annál inkább olyan törekvések, hogy a kormányzati hatalmat még jobban kilehessen terjeszteni a sajtó felett.

Lapengedélyek revízióját rebesgették, a kaucióul szolgáló leletek óriási mértékű felemelését és utólagos befizetését, úgyhogy ennek a reformnak a következtében egész csomó független és ellenzéki sajtóorgánum szűnt volna meg, hogy helyükbe az uniformizált és azidőtájt nem is irányított, de felülről diktált kormányssajtó lépjen, mint az elmúlt és azóta, le is tagadott parancsuralmi kísérletek propagálója és letéteményese.

Terv merült fel, hogy német mintára a miniszterelnöki sajtóiroda sajtó és propaganda minisztériummá lépjen elő, kezébe vegye a sajtó központi irányítását Antal Istvánnal a bársony székben.

A független és ellenzéki sajtó makacs ellenállásán, a szabadság jogokért lelkesedő közvélemény felháborodásán ezek a reformkísérletek hajótörést szenvedtek és egy mérsékeltebb, irányzatnak adtak helyt a sajtóval szemben.

A sajtóreform terve azonban ezzel nem szűnt meg, csak elgondolása, kivitelének szempontjai változtak meg lényegesen.

De szükség van-e egyáltalán sajtóreformra?

Amennyiben az újítások újabb megkötöttségeket jelentenek, kimerjük mondani, hogy nincsen.

Szükség van elleniben a sajtószabadság maradéktalan helyreállítására.

És pedig tágabb, vagy legalább is abban az értelemben, amint azt az 1914 évi sajtótörvény előírja.

A lapindítás jogának reformja

Elsősorban meg kell szüntetni a kormány jogát, hogy lapok indításához beleegyezésre, a miniszterelnök hozzájárulása legyen szükséges. Vissza kell állítani azt a jogot, hogy a lapindításhoz a kiadó egyszerű bejelentése elegendő legyen. Csakis így érvényesülhet a sajtószabadság alapeleme, ami a gondolatoknak sajtó útján való szabad közlésében nyilvánul meg.

A közigazgatási bíróság már megállapította, hogy a kormány kivételes hatalma a lapok indításának megakadályozására, illetve engedélyezésére, már túlhaladott és nem áll fenn. A kormány azonban a közigazgatási bíróság döntését csak a bíróság előtti konkrét esetre magyarázza és hatalmi eszközeivel a lapok indításának engedélyéhez kötöttségét, továbbra is magának vindikálja.

Eltérés van a kormány és a közigazgatási bíróság felfogásában ezen a téren. De ha nem lenne, akkor is ideje, hogy húsz évvel a háború után kivételes hatalomról szóló törvények ne legyenek. Az ország rendje, békés légköre, a lakosság minden zavartól való idegenkedése eleven cáfolata a kivételes hatalmi eszközök szükségének.

A szabadságtól sohasem kell félteni az ország remâjét egyébként sem. Soha sehol nem tört még ki forradalom, mert a polgárok sokallták a szabadságot, emiatt még sehol sem voltak tüntetések.

A közrendre csak a szolgaság, a szabadságjogok félretevése, sutba dobása lehet veszedelmet, mert ez váltja ki az indulatokat, ez szüli az elégedetlenséget.

Legkevésbé kell félteni a rendet és a közbiztonságot a sajtószabadságtól.

Szerte a világon, néhány diktatórikus államtól eltekintve, maradéktalan sajtó szabadság van, ezek az államok a legvirágzóbbak, legmegelégedettebbek és a szabad sajtó sehol sem forgatja fel sem az állami, sem a társadalmi rendet.

Magyarországon is volt már sajtószabadság, anélkül, hogy ez felfordulást vont volna maga után.

Jó lapot csakis hivatásos újságírókkal lehet szerkesz-

teni és összeállítani, a műkedvelők által kiadásra kerülő orgánumok, mint félclapok, maguktól szünnének meg.

A hivatásos újságíróktól pedig nem kell félteni az ország rendjét, mert ez az újságíróársadalom mindig a polgári jogrend alapján állott. Az állami és társadalmi rend védelméről szóló törvény, a sajtó útján elkövetett izgatásról szóló törvény egyébként is kihat a sajtóra és módot ad a hatóságoknak arra, hogy minden olyan irányú kísérletet, amellyel a sajtó a közrendet veszélyeztethetné, törvényes keretek között már csirájában akadályozzanak meg és fojtsanak el. A sajtó törvény módot ad a bíróságoknak a kifogásolható sajtótermékek elkobzására és ennél nagyobb alkotmányos biztosíték a sajtóval szemben mint megtorlási eszköz és lehetőség nem kell.

A Sajtószabadságnak az a megkötöttsége viszont, amely a sajtó fölötti uralmat és rendelkezést a mindenkori kormány kezébe, egy nem utolsó sorban saját és nem mindig helyes politikai szempontjait követő hatalom kezébe teszi le, az ország szempontjából megnyugtató sohasem, lehet.

A sajtónak ez a kötöttsége károsan hat ki a közerkölcsökre, a közélet tisztaságára, módot ad hatalmi túlkapásokra, anélkül, hogy ezek ellen a sajtó a közvélemény szavát kelő szabadsággal és erkölcsi bátorsággal emelhetné fel.

A sajtószabadság legkevesebb őszinte híve a jelenlegi lapkiadók között van. Amint a monopóliumot élvező kereskedő nem látja szívesen, hogy egyedárúságát elvegyék tőle, ugyanúgy nem kívánják a sajtó urai sem, hogy új lapok keletkezheszenek és olvasótáborukat új vetélytársak ritkítsák meg.

Ez a szempont azonban a sajtószabadság érdekei mellett utolsósorban jöhet számításba. Ha a sajtószabadságból nem születnek a mostaniaknál jobb újságok, az új lapok sorvadnak el, viszont ha egy emelkedettebb szellemű, új sajtó alakul ki, az olvasótábor nem fogja megsiratni a levitézlett elődöket. Ugyancsak nem jelentene reformot, csak a régi jog és szokás visszaállítását, ha a sajtóügyek elbírálásában ismét az esküdtbíráskodást vezetnék be.

A sajtóbíráskodás furcsaságai

A sajtópöröknek a szakbírószám elé utalásáról, a szakbírói ítéletekről egy elég hosszú idő óta tartó gyakorlat alatt

kiderült, hogy az a közérdeknek nem felel meg.

A hivatásos bíró csak az írott törvények alapján hozhat ítéletet. Jobb érzése és meggyőződése ellenére a hivatásos bíró akkor is kénytelen büntetést kiszabni az előtte álló újságíróra, ha cikke állításait bizonyította, abban az esetben, ha ez a bizonyítás nem sikerült maradéktalanul és teljes egészében.

Ha az újságíró ma azt írja egy panamista köztisztviselőről, hogy csalt, lopott és sikkasztott, a hivatásos bíró kénytelen elítélni az újságírót, ha a három állítás közül csak egyet, vagy kettőt bizonyított be.

Alig képzelhető el, hogy az esküdtbírótság ilyen esetben az újságíró bűnösségét állapítaná meg és pénzbüntetéssel, vagy fogházzal sújtaná az újságírót, aki egy megtévedt bűnöst végeredményben mégis csak leleplezett és a köznek igenis szolgálatot tett.

Hogy csak egy példát említsünk : a hivatásos bíróság kénytelen volt elítélni a belügi építkezési panamákat leplező újságírót, mert cikkének minden állítását nem sikerült bizonyítani és bizonyítékai nagy csoportját ebben az ítéletben csak enyhítő körülményként vette figyelembe.

A panamistákra az újságcikk hívta fel a figyelmet, a hatóságok eljárak ellenük és ők is megbűnhődtek.

Kétségtelen, hogy az újságíró ebben az esetben ia köz szempontjából elismerést és dicséretet érdemelt volna, nem pedig előbb fogház, majd pénzbüntetést, de a hivatásos bírónak ragaszkodni kellett a törvénykönyvhöz és mert a bizonyítás nem mindenben sikerült, kénytelen-kelletlen az újságíró bűnösségét állapították meg.

Helyteleníthető, még inkább közérdekelles a jelenlegi sajtótörvénynek ez a része, amely a sajtó útján elkövetett vétségeket a megtorlásnál a közönséges bűncselekménytől semmiben sem különbözteti meg és a sajtóvétket, az újságíró tévedését, vagy bizonyítékai hiányát, nem államfogházzal, hanem közönséges fogházzal torolja meg. Nem vitatható, hogy különböző bűnöket, különböző eszközökkel, különböző mértékkel és különböző módon kell büntetni, mert minden vétket egy kalap alá vonni nem lehet.

Ez a különbség a sajtó útján elkövetett vétségeknél egyáltalán nem érvényesül, pedig a sajtóvétség és a közönséges bűncselekmény között lényegében is óriási eltérés van.

Az újságok közérdeket szolgálnak, ennek megfelelően az újságíró rendszerint közérdeket véd, vagy közérdekből tá-

mad, önérdékből, a cikket író újságíró személyes céljáért még a fehér hollónál is ritkábban jelentek meg még újságközlemények, mert az újságíró magánügyeit rendszerint sohasem az újságban, intézi el.

Az újságíró ha téved, a közérdek szolgálatában tévedett, ha bizonyítani nem is tudta amit írt, a megírásnál mágia közcélok vezették és sohasem vár egyéni hasznot.

Nem lehet tehát egyenlő mértékkel mérni az újságírót a közönséges bűnözővel, aki saját céljáért ölt, rabolt, lopott, csalt vagy sikkasztott, bűnével nem a köz javára akart lenni, hanem abból egyéni hasznot bűzött vagy remélt.

Mégis mit látunk?

A közérdek szolgálatában tévedett újságíró és az önérdékű bűnöző büntetésében nincs semmi különbség.

Mindketten ugyanazt a fogházat kapják, minden előny, minden megkülönböztetés nélkül, még annyira nincs különbség a bűnhődésben, hogy egy cellába is zárják őket, jelölve ezzel is, hogy a jelenlegi sajtótörvény nem talál köztük semmi különbséget.

A büntetés célja az, hogy az elítéltre javító hatással legyen.

A fogházbüntetésre ítélt újságíró esetében erre nincs szükség, mert abból, hogy valaki jószándékból a közérdek iránt téved, javítani szükséges romlottságra, következtetni képtelenség és neveléses.

Az újságíró hivatása sokban hasonlít egyébként is az ítélkező bíróéhoz, de míg ez utóbbi Ítélete csak egyes emberekre, egyes ügyekre terjed ki, a hírlapíró szélesebb körű missziót tölt be, amikor sokszor országos jellegű közügyekben szeszóiója saját bírálatának, vagy a közvéleménynek.

Amily indokolt, hogy az ítéletében jószándókúan sokszor tévedő bírót, akinek ítéletét felsőbb fokokon nem találják helyesnek, se pénzbírsággal nem sújtják, se le nem zárják, ép oly jogos kívánság, hogy a hasonló körülmények és ugyanolyan jószándékok közepette tévedő újságírót, tévedése miatt ne sújtsák fogházzal és ne helyezték egysorba, egy cellába a közönséges bűnözőkkel.

A büntetéseknek ez a válfaja és rendszere sohasem fogja megjavítani a sajtoemékeket, de a kockázat súlya és visszariasztó volta bártortalanná teszi, elkedvetleníti az újságírót és sokszor leköti, lefegyverzö tollát a közért vívott küzdelemben.

Ez pedig közérdek ellenes, ami nem lehet célja egyetlen, helyesen megalkotott törvénynek sem.

Zaklatásnak számíthatjuk a sajtóval szemben a tiltott közlési ügyeket is.

Ezek az ügyeik, a büntető hatóságok előtt folyamatban, levő ügyek ismertetéséből keletkeznek és a törvény tiltott közlésként a hatósági iratok tartalmának engedély nélküli közlését, vagy ismertetését jelöli meg.

Nyilvánvaló, hogy az újságíró hatósági iratokba nem tekinthet bele, mert nem hatósági személy és ezeket az iratokat nem adják a kezébe. Ha annak a gyanúja merül fel, hogy az újságíró illegitim úton, mégis az iratok birtokába jutott, akkor az csakis azoknak, a hatósági személyeknek a közreműködésével történhetett, akiknek a kezén a nyilvánosságot nem illető irat keresztül imént. Az igazságszolgáltatás mégsem ezt az indiszkréciót elkövető köztisztviselőt keresi és üldözi, hanem az újságírót ülteti a vádlottak padjára és az újságírót bünteti meg.

Ezt a törvényt teljesen el kell törölni és ha a hatóságok üldözni kívánják a tiltott közlésben foglalt vétket, keressék a bűnbakot az esetleg indiszkrét köztisztviselőben, aki így megfogja szokni és tanulni, hogy a hatósági iratok tartalmából idő előtt a sajtó részére mit mondhat el, anélkül, hogy erre joga, *vagy* a köznek szüksége lenne. Kirívó fogyatékosága a sajtótörvénynek az a körülmény, hogy sokszor hatósági tévedésekért is az újságírónak kell viselnie a büntetőjogi felelőséget.

Szomorú, egyben mulatságos példája volt ennek a saját és a leánya meggyilkolásával ártatlanul gyanúsított Leirer Lőrinc esete. A rendőrség Leirert őrizetbe vette, az ügyészség letartóztatta, a vizsgálóbíró is fogvatartotta. Mindez nem volt titok, a hatóságok közölték, hogy milyen nyomozati eredményeket értek el. A sajtó a híreket jóhiszeműen közölte. Később kiderült, hogy Leirer ártatlan. A lapok ezt is megírták. Leirer kiszabadult és rágalmozási pert indított a lapok ellen, mert gyilkosként kezelték. A bíróságok pedig a cikkírókat rágalmozásért megbüntették. A hatóságok tévedésének ódiума így végeredményben a sajtóra hárult.

Ez egyenesen nevetséges.

Úgy kell módosítani tehát a sajtórágalmazásról szóló törvényt, hogy ilyen és hasonló esetekben felelőségre vonni és megbüntetni az újságírót, ne lehessen. A méltányosság elve egyenesen megköveteli ezt.

Nyilvános számadást!

Szükséges, fontos és közérdekű újítás lenne, a sajtóval szemben, a nyilvános számadás kötelezettségének bevezetése.

Egyenesen furcsa, hogy sem a kormányzatnak, sem a törvényhozásnak ez eddig nem jutott eszébe sohasem.

Mikor a legkisebb falusi szatócstól is megkövetelik az üzleti könyvek vezetését, a bevételek és kiadások nyilvántartását, a könyvvezetés kötelezettsége, mint a nyilvános számadás alapja, nem mellőzhető a sajtónál sem, ennek hiánya akadály nem is lehet, hiszen a valamirevaló lapok kiadóhivatalai ma is üzleti könyveket vezetnek és rendben tartják számadásaikat.

A sajtó a nyilvánosságot, a közönséget és a közvéleményt képviseli a közéletben. Irányítószerepet játszik, a sajtó erkölcsbíró, a közéleti tisztaság egyik legfontosabb tényezője. Ha magánvállalkozás is, de a közszel annyi és olyan kapcsolatban van, hogy titkai nem lehetnek.

A közvéleménynek igenis joga van tudni, hogy lapja milyen anyagi forrásokból táplálkozik. Fennállásához mennyi köze van olvasottságának, előfizetőinek, hirdetőinek, kik járulnak hozzá az újság életéhez anyagi támogatásukkal, miérl és milyen címen.

A számadásokból ki kell derülni, hogy a lapot hány példányban nyomják és mennyi fogy el, mert a lap üzletfeleinek, a hirdetőknél joguk van pontosan tudni, hogy pénzükért milyen nyilvánosságot remélhetnek közleményeik részére.

Ki kell tenni annak is a nyilvános számadásból, hogy a lap mögött, milyen politikai, gazdasági vagy társadalmi, vagy magán érdekcsoport húzódik meg és milyen anyagi érdekeltséggel. Ma csak a kormány sajtó pénzforrásait ismerjük, ezt is csak részben, az sem volna éppen érdektelen olvasmány, hogy a kormány sajtó az államkasszán kívül még kiket, miért és milyen összegekkel vesz igénybe? A nem kormánylapok belső életéről még kevesebb tudomása van a közvéleménynek, úgyszólván semmi sem, pedig az újság jellegét, tisztességét, erkölcsi megbízhatóságát éppen ezek az adottságok áruljuk el.

A közvéleménynek joga van tudni és a nyilvános számadás adatai megfelelnek rá, hogy az; egy-és lapoknak milyen lekötöttségei vannak és milyen irányban, újságjánál a közérdek rovására nem teng-e túl az üzleti szellem, a közvéleménynek joga van pongyolában is megismerni kedvenc orgánu-

mát, amely eddig mondjuk a függetlenség, az ellenzékiesség; vagy éppen mint a bankok, a gyáripar, a kartelek ádáz ellen-ségeként szerepelt.

A nyilvános számadás megfogja mondani és adni mindenre a választ: miért, kiért és mennyiért dobog a sajtó szive, vagy pedig lapja valóban az, aminek hitte és aminek lennie kell: a közérdek önzetlen képviselője, amely hasznát és jutalmát is olvasói lelkes szeretetében, előfizetői és vásárlói sokaságában találja meg.

A lapokat kötelezni kell arra, hogy évente egyszer tegyék közzé nyilvános számadásaikat, viszont biztosítékot kell teremteni arra, hogy ezek a számadások csakis a közvéleményre tartozzanak és semmi új jogot, vagy lehetőséget ne nyújtsanak a sajtóval szemben a kormányhatalomnak.

Az Újságíró Kamara terve

Az újságírók, akik a közért dolgoznak, joggal kívánhatják, hogy a társadalom részéről fokozottabb megbecsülésben részesüljenek és a különösen Budapesten ezerszámra elszaporodott áhírlapíróktól megkülönböztessék őket.

Ez rendkívül nehéz kérdés, mert ha a sajtószabadság maradéktalanul és szükségszerűen helyreáll, bárki egyik napról a másikra felcsaphat szerkesztőnek, főszerkesztőnek és felelős szerkesztőnek, mint ahogy erre a lehetőség most is fenn^ áll, mert a kormányok által kiadott lapengedélyeket is csak ki⁹ töredékben kapták hivatásos újságírók, annál többen, akik megfelelő protekcióval rendelkeznek.

Az újságírás szabad pálya, annak is kell maradnia és az újságírói cím védelme miatt sem szabad elzárni attól a tehetségeket, sem azokat, akiknek a köz számira valami mondanivalójuk van.

Hogy a sajtószabadság elve is érintetlenül maradjon, de a hivatásos újságírórend tekintélye se szenvedjen csorbát, a megoldás az lenne, hogy külön kellene választani az újságkiadás és az újságírás jogától az újságírói címet.

Újságot mindenki adhasson ki, újságba mindenki írhasson, de az újságíró megjelölése csak a hivatásos újságírót illesse meg. A cím jogos használata tekintetében irányadó lehet az Újságíró Egyesület általános gyakorlata, amely napi-lapnál eltöltött három évet kíván a taggá minősítés ellenében.

Hír szerint a kormány Újságíró Kamara felállításával készül rendezni ezt a kérdést. Az ötlet nem rossz, csak a kivitel és a terv részletei is helyesek legyenek és módozataiban ne esetleges kormány érdekeket, hanem az újságírók kívánságait, érdekeit védje meg.

A mai Újságíró Egyesület összetételében és működésében, mint az újságírók érdekképviselője és erkölcsi testülete rendeltetésének sehogyan sem felel meg.

Nem is töltheti be korszerűen hivatását, hisz tagjai között a lapok kiadói is helyet foglalnak, sőt az Egyesület vezetését is ők, vagy legbizalmasabb híveik látják el.

Kézenfekvő, hogy ilyen adottságok mellett, az Újságíró Egyesületnek nem lehet elég belső ereje azt újságírói érdekek megvédésére, annál kevésbé, mert a kiadói, a hírlapírói érdekek egymással ellentétesek.

A lapkiadóknak nem áll érdekében a sajtószabadság, az újságíróknak igen. A lapkiadó csökkenteni igyekszik az újságíró fizetését, az újságíró több fizetést szeretne. Míg a kiadók az Egyesületben ülnek és a tagokat jelentő munkatársaik fölött szinte ellenőrzést gyakorolnak, azokon a pontokon, ahol érdekellentét van a kiadók és újságírók között, bátor megmozdulás és eredményes akció nem lehetséges.

Átérti ezt az újságírotársadalom is és ezért nem is vesz tevékeny részt az Egyesület életében, amelynek működése évente egy-két lakoma és a vezetőség iránti bizalomnyilvánító közgyűlés rendezésében csúcsteljesítményt ér el, mintha a hírlapíróknak más gondja, baja nem is volna.

A felállítandó kamarában külön kell választani a lapkiadóktól az alkalmazott újságírókat, hogy a kari érdekek izabandon és befolyásmentesen nyilvánulhassanak meg.

A sajtószabadság elvét nem sértené, sőt megnyugtatólag hathatna a közre, ha az új törvény, vagy a régi módosítása odahatna, hogy a napilapok szerkesztői és munkatársai csak hivatásos újságírók lehetnének és a hírlapírás pályájára törekvő új elemek csak hírlapíró gyakornoki címmel foglalkozhatnának az újságírással, amíg a kamarai törvényben megkívánt gyakorlati idejük le nem telik és nem sajátították el minden részében ezt a sokoldalú és felelőségteljes mesterséget.

*

Íme ezek a kérdések és megoldásra váró feladatok döntik el, szükséges-e a sajtóreform, vagy nem?

Szerintünk elsősorban a régi jogok visszaállítására van

szükség és azok korszerű fejlesztésére és kiegészítésére.

Ha a reformerek szabadságjogok helyett Új bilincseken törnek a fejüket, hazájuk ellen vétkeznek.

A mai Csonkamagyarország vonzerejének növelése az elszakított területekkel szemben csakis a szabadságjogok kiterjesztésével lehetséges.

A szabadsajtó a legerősebb pillére a többi szabadságjogoknak is, egyben a régi Nagymagyarország újjászületésének.

A sajtószabadság visszaállítása tehát a legelsőrangúbb feladat, ennek biztosítását tovább halogatni nemzetellenes bűn és nem szabad.

Tartalomjegyzék

	oldal
Előszó.....	3
A sajtó hivatása.....	5
A sajtó és a közszabadságok.....	6
A sajtó és a politika.....	9
Társadalmi kérdések és a sajtó.....	12
A sajtó és a gazdasági élet.....	16
Szükséges-e a sajtóreform.....	22